

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาที่มุ่งสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ มีการพัฒนาที่เน้นหน้าภาคอุตสาหกรรมให้ความเจริญทางเศรษฐกิจการค้า การเพิ่มผลผลิต และความสะอาดสบายทางวัตถุมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งเหล่านี้กำลังนำประเทศไปสู่ภาวะความก้าวหน้าทางวัตถุ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อสังคมหลายประการ ทำให้สภาพสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นที่รวมของความเจริญต่าง ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ประชาชนมีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง ซึ่งต้องดิ้นรน แข่งขัน ฉวยโอกาสเอาเปรียบ และคำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเองเป็นใหญ่เพื่อความอยู่รอดของชีวิต แม้แต่ระบบการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอนก็ก่อให้เกิดกระบวนการแบ่งแยกจากสังคมดั้งเดิม (สมพงษ์ จิตระดับ 2531) ไพบูรย์ สีนลาวัฒน์ (2534) ได้กล่าวถึงผลกระทบของระบบประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่มีต่อลักษณะของบุคคลในการยึดถือประโยชน์สูงสุดว่า ทำให้เกิดลักษณะที่เป็นปัญหาคือ ลักษณะที่มุ่งเอาชนะผู้อื่น ขาดความเห็นอกเห็นใจ เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ตัวใครตัวมัน และปิดตัวเองไปจากเส้นทางของตน

จากสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ทำให้เกิดปัญหาระดับชาติต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการบุกรุกทำลายและจับสัตว์ป่า สิ่งแวดล้อมเป็นพิษตลอดจนปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการทั้งระดับล่างและระดับสูง จึงเป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาคนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

"ตัวบุคคล" เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่สิ่งสำคัญที่จะนำมาพัฒนาคนคือ การศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในมหาวิทยาลัย มุ่งแสวงหาความจริงทางวิชาการให้การอบรมในด้านการหาความรู้ของบัณฑิต ซึ่งต่อไปภายหน้าจะเป็นกำลังที่จะช่วยเสริมสร้าง และพัฒนา

ประเทศให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงต่อไป มหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาถือว่า มหาวิทยาลัยมีหน้าที่ที่จะผลิตกำลังคนในระดับสูงที่มีความรู้ ความสามารถในการทำงานให้ออกไปมีบทบาทในการดำเนินกิจการ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศ

ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการที่จะผลิตบัณฑิตออกมาให้มีคุณภาพ จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในระดับปริญญาตรีที่เปิดใหม่ปีการศึกษา 2530-2533 ของอุทุมพร จามรมาน, ชุมพร ชงกิตติกุล, ประทีป เมธาคุณวุฒิ (2533) พบว่า ลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น นอกเหนือจากการให้เป็นผู้มีความสามารถ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้งานได้ และให้มีลักษณะเป็นนักวิชาการสามารถศึกษาค้นคว้าและทำวิจัยได้แล้ว ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ต้องการให้บัณฑิตมีความรับผิดชอบต่อสังคมอีกด้วย และจากรายงานการประชุมทางวิชาการประจำปี เรื่อง การผลิตบัณฑิตในอนาคต ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2530 (2530) กล่าวถึง เป้าหมายที่เป็นความหวังต่อบัณฑิตก็คือ "ให้เป็นผู้ที่ไม่ความรู้ด้วยตนเอง มีคุณธรรมและจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อสังคม..." นอกจากนี้แผนพัฒนาการศึกษาชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ยังได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาว่า "...พัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญา ความรับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และทักษะ ตลอดจนบุคลิกภาพที่พึงประสงค์เพื่อให้สามารถนำ และรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ..." [(วัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาระดับต่าง ๆ) การบริหารและการส่งเสริมการศึกษาในแผนการพัฒนาระดับชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) 534]

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูง เพราะช่วงการศึกษาจะคลุมตั้งแต่การเริ่มต้นการเป็นผู้ใหญ่ และช่วงของการพัฒนาการเป็นผู้ใหญ่จนถึงผู้ใหญ่มากเต็มตัว (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2524) การศึกษาของ Planst (1965: อ้างถึงในสุนิภา วิไลวงษ์ 2530) พบว่าการเปลี่ยนแปลงในตัวนักศึกษาดูเหมือนจะเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย และ Brown (1967: อ้างถึงใน พรชูลี อาชวอรุณ, บรรณาธิการ 2525) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาแต่ละคนที่เข้ามาในสถาบันอุดมศึกษาจะได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ และได้รับอิทธิพลรวมทั้งประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดปฏิกริยา ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ และมหาวิทยาลัยยังเป็นแหล่งที่สามารถปรับพฤติกรรมหรือป็นเขาชนให้เป็นไปตามแบบที่ต้องการ ซึ่งเป็น การเปลี่ยนแปลงพวกเขา และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดจากการที่มหาวิทยาลัยให้ประสบการณ์

แก่พวกเขาด้วย (Mueller 1961: อ้างถึงในสุนิภา วิไลวงศ์ 2530) นอกจากนี้ Klausmerer (1985) กล่าวว่า การเรียนรู้ผ่านช่วงเวลาในสถานศึกษานั้น ทำให้เกิดการสั่งสมบุคลิกภาพ ซึ่งนำไปสู่การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ด้วยการแสดงลักษณะความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองทางบวก การควบคุมตนเอง พฤติกรรมทางสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม และคุณสมบัติที่เป็นประโยชน์ต่อแต่ละบุคคลและสังคม

เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และเป้าหมายที่คาดหวังต่อลักษณะของบัณฑิตนั้น นอกเหนือจากความรู้เชิงวิชาการแล้ว สิ่งสำคัญก็คือ การเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะไม่ว่าจะมีการประดิษฐ์ คิดค้นทางเทคโนโลยี หรือพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญใด ๆ ก็ไม่สามารถที่จะพัฒนาและรักษาเสถียรภาพของสังคมไว้ได้ ถ้าประชาชนขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทและหน้าที่ที่จะปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และนิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จะต้องเป็นผู้นำและรับผิดชอบต่ออนาคตของประเทศชาติต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อนำประเทศไปสู่ความเจริญและพัฒนาต่อไป

สำหรับนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษานั้น จากการศึกษาของไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2527) มยุรี สุทธิเลิศอรุณ (2529) อาภรณ์ รอดอรินทร์ (2531) และละอองทิพย์ เหมะ (2531) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะนิสิตนักศึกษาต่างสาขาพบว่า นิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา ต่างระดับชั้นปี มีลักษณะและรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยนั้น มหาวิทยาลัยของไทยกำเนิดและมีพัฒนาการมาในลักษณะของสาขาวิชาเฉพาะ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ 2524) นั่นคือ สาขาวิชาต่าง ๆ เป็นอิสระแก่กันและกัน ลักษณะธรรมชาติเนื้อหาของแต่ละสาขาวิชาที่แตกต่างกัน ดังนั้น ลักษณะของผู้เรียนต่างสาขากัน ย่อมมีความแตกต่างกัน ดังที่ Feldman และ Newcomb (1970 อ้างถึงใน ละอองทิพย์ เหมะ 2531) ได้กล่าวว่า ลักษณะของสาขาวิชาที่มีเนื้อหา วิธีสอน ระบบการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน จะทำให้ลักษณะนิสิตนักศึกษาแตกต่างกัน

นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษาแต่ละบุคคลมีธรรมชาติ และภูมิหลังที่แตกต่างกัน เช่น เพศ ความสามารถในการเรียนรู้ ระดับการศึกษาของบิดา มารดา ซึ่งส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดู ปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว และประสบการณ์ที่นิสิตนักศึกษาได้รับ ตลอดจนจังหวัดที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายของนักศึกษา คือ กรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการสมัยใหม่ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งต่างๆ

เหล่านี้จะส่งผลให้นิสิตนักศึกษาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ต่างกัน

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงต้องการศึกษาว่านิสิตนักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาที่ต่างกัน ระดับชั้นปีที่แตกต่างกัน นิสิตเพศชาย เพศหญิง นิสิตนักศึกษาที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน บิดา มารดา มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน ตลอดจนนิสิตนักศึกษาที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายต่างกัน จะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันหรือไม่

แนวความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม

ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคุณลักษณะอันหนึ่งที่ตัวบุคคลพึงมีเป็นอย่างยิ่ง ได้มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ดังนี้

คณะกรรมการจัดทำคู่มือปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มนักบริหาร กลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มสมาคมมูลนิธิ กลุ่มพัฒนากำลังคน (2526) กลุ่มสื่อมวลชน กลุ่มสมาคม-มูลนิธิ ได้ให้ความหมายดังนี้

กลุ่มสื่อมวลชนได้ให้ความหมายต่อความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงรู้จักฐานะและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม และปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยให้ตระหนักและยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าขาดประโยชน์ส่วนรวมและไม่ละเลยที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตน และกระทำในสิ่งที่จะรักษาหรือยังให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

กลุ่มสมาคม-มูลนิธิ ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึงการรู้จักบทบาท และหน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม และชักจูงบุคคลอื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อความผาสุกของสังคม

คณะกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มนักวิชาการ (2526) ซึ่งเสนอสาระสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคมที่มุ่งให้นิสิตนักศึกษามี ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง การที่นิสิต มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางชุมชนและสังคม บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และสร้างสรรคความเจริญงอกงามให้ชุมชนและสังคมโดยมีพฤติกรรมดังนี้

1. เข้าร่วมในกิจกรรมของมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน
2. การรณรงค์ให้สมาชิกในครอบครัวและประชาชนในท้องถิ่น และชุมชนไปใช้สิทธิ

ในการออกเสียงเลือกตั้ง

3. การให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

4. การสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่อาจเป็นภัยต่อสังคม
5. การแสดงออกความคิดเห็นในทางสร้างสรรค์แก่หน่วยงานราชการ
6. การแสดงออกถึงการรักษาสาธารณสมบัติ
7. การชักจูงใจผู้ที่หลงผิดคิดร้ายต่อประเทศชาติให้กลับใจเสียใหม่
8. การชักจูงผู้อื่นให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

กรมสามัญศึกษา (2526) ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัย ต่อสังคม ให้ความรู้ความสนุกเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยติดตามและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เช่น ความสกปรก การรักษาสาธารณสมบัติ ผู้คิดร้ายต่อประเทศชาติ การจรรยา การเสียภาษี การรับบริจาคสถานบริการต่าง ๆ ของรัฐบาล

พรชัย รอดสมจิต (2527) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ มีความรู้ หรือประพฤติปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง ได้แก่ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม โดยรักษาสัมบัติส่วนรวมให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม เมื่อเห็นสิ่งที่เป็นอันตราย ช่วยแก้ไขตามความสามารถ ช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม รู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่พลเมืองด้วยความซื่อสัตย์
2. ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ปกครอง ช่วยเหลือภารกิจตามควรแก่โอกาส ไม่นำความเดือดร้อนมาให้ช่วยรักษา และเชิดชูชื่อเสียงของครอบครัว
3. ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู-อาจารย์ ได้แก่สนใจในบทเรียน เคารพเชื่อฟังครู ปฏิบัติตนให้อยู่ในกฎข้อบังคับของโรงเรียน ช่วยเหลือภารกิจตามสมควรแก่โอกาส ช่วยเหลืองานโรงเรียนตามความสามารถ ช่วยรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน ถนอมของใช้ ในโรงเรียน ไม่ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน
4. ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่ ช่วยตักเตือนและแนะนำเมื่อเห็นเพื่อนทำผิด ช่วยเหลือเพื่อนตามความถูกต้องและเหมาะสมให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด ไม่เอาเปรียบ

เพื่อน ไม่รังแกซึ่งกันและกัน

วิลนา สิงห์สัมฤทธิ์ (2527) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อส่วนรวมว่า หมายถึง การปฏิบัติกิจการของหมู่คณะ โรงเรียน และชุมชนอย่างเต็มกำลังความสามารถร่วมมือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย จดเว้นการกระทำอันเป็นผลเสียหายต่อส่วนรวม คุณแลทรัพย์สินสาธารณะ และสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก่ส่วนรวม

พรรัตน์ แก่นทอง (2527) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกพันเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สังคมขนาดเล็กจนถึงสังคมขนาดใหญ่

กมลรัตน์ ทวีชาติวิทยากุล (2530) ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์หรือบุคคล นิสิตจะแสดงพฤติกรรมด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกที่ดีของครอบครัว มหาวิทยาลัย สังคม

ฟังก์ และแวกเนลล์ (Funk and Wagnalls 1969 อ้างถึงใน กมลรัตน์ ทวีชาติวิทยากุล 2531) ได้อธิบายความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง สถานการณ์ทางบุคลิกภาพที่บุคคลสามารถปฏิบัติตามกฎของศีลธรรม หรือหลักธรรมอันเหมาะสมเกี่ยวกับการแสดงออกในการกระทำของตนในทางที่ควรกระทำ อาจจะเป็นสิ่งใหม่หรือสิ่งที่คล้ายคลึงกัน ที่แบ่งแยกโดยจริยธรรม ศีลธรรม คุณค่าและความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้เป็นสิ่งที่มีการแลกเปลี่ยนกัน ระหว่างความรู้สึกกับพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดี

คาร์เตอร์วี กูด (Carter V. Good 1973) อธิบายความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง คุณธรรมซึ่งเป็นการคิดรวบยอดในความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดี อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความปรารถนา สามารถมองเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่ และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีเหตุการณ์หรือสิ่งแวดลอมมากระตุ้น

วอร์เรน เอสคอฟ และคณะ (Warren, et al. 1975 อ้างถึงใน Bubbil and Ruth 1982) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมว่า หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลในการคาดหมายที่จะมีการปฏิบัติและแยกแยะโอกาส ที่สามารถนำเขาให้แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อได้

พัฒนาการความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษา

ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นประสบการณ์ทางสังคมที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และจากสภาพแวดล้อมทางสังคมของแต่ละบุคคล ซึ่งมีนักจิตวิทยาหลายท่านได้มีทัศนะเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมต่างๆ กัน เช่น ฟรอยด์ (Freud) เห็นว่าการมีความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น เป็นกระบวนการขัดเกลาของแรงกระตุ้นทางสังคมและแรงขับของซูเปอร์อีโก้ ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้เห็นว่าพฤติกรรมที่เห็นแก่ประโยชน์ของคนอื่น หรือความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น เป็นผลผลิตของตัวแบบ เงื่อนไขของการฝึกการรู้จักแยกแยะ และรางวัลสำหรับการเสียสละของตนเอง นอกจากนี้ประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาก็มีอิทธิพลต่อพัฒนาการความรับผิดชอบต่อสังคมของแต่ละบุคคลเป็นอย่างดีนอกเหนือจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งในการพัฒนาจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นจะต้องมีพัฒนาการมาตั้งแต่ในวัยเด็กจนกระทั่งวัยรุ่น

จากการวิเคราะห์ของ เนวิต แซนฟอร์ด (Nevitt Sanford 1971) เกี่ยวกับความขัดแย้งของวัยรุ่นในความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความไม่คุ้นเคยต่อหน้าที่พลเมืองดีของสังคม และในขณะที่เดียวกันก็จะหลีกเลี่ยงการบังคับของสังคม ต่อการทำหน้าที่พลเมืองดีของเขาด้วยเช่นกัน แซนฟอร์ดได้เสนอแนวคิดของเขาไว้ว่า นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ตัดสินใจกลับใจจากความขัดแย้ง ซึ่งเกิดจากการขยายแนวความคิดจากการศึกษาวิชาความรู้ต่าง ๆ ของพวกเขา โดยหันกลับไปสู่ค่านิยมเดิมหลังจากที่ได้จบการศึกษาและกลับไปสู่สังคมของที่บ้านแล้ว อย่างไรก็ตามน้อยมากที่จะพบว่ามีการสร้างสรรค์ และสร้างแนวทางโดยการรวบรวมสิ่งใหม่ ๆ ที่ค้นพบภายในสถานศึกษาเข้าสู่ปรัชญาการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของพวกเขา

แซนฟอร์ดเห็นว่า การที่จะช่วยให้นิสิตนักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มสูงขึ้นนั้น มหาวิทยาลัยต้องการทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาจิตสำนึกเช่นนี้พัฒนาได้อย่างไร ในขณะที่ตัวของนิสิตนักศึกษาเติบโตขึ้นจึงเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ดังต่อไปนี้

เด็กไม่สามารถพัฒนาได้หากขาดการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับครอบครัวซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เขาได้พัฒนาความใกล้ชิดกับครอบครัว ในการสนับสนุนความใกล้ชิดเหล่านี้ เขาต้องทำตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว และมีความแตกต่างให้น้อยที่สุดกับกลุ่มที่เขาอยู่ ต้องรักผู้อื่นเหมือนอย่างที่คุณรักพวกเขา ต้องมีบุคลิกภาพให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของเขาที่มีต่อบุคคลอื่นจะต้องใกล้เคียงกับหน้าที่ที่ตนเอง ความล้มเหลวที่เด่นชัดในความ

รับผิดชอบต่อสังคม เช่น ความเห็นแก่ตัวอย่างโจ่งแจ้ง หรือการค้นหาตัวเองด้วยความก้าวร้าว
มักนำไปสู่ความล้มเหลวหรือทำให้ความใกล้ชิดและความสัมพันธ์ทางสังคมบิดเบือนไป

เด็กโดยทั่วไปปรารถนาที่จะช่วยเหลือ อูทิศตัวเอง หรือกล้าทำในสิ่งต่าง ๆ ร่วมกับ
บุคคลอื่น สิ่งนี้เป็นเหมือนการรวมส่วนของความต้องการที่จะได้รับการปกป้องและได้รับความรัก
เข้าด้วยกัน ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของจิตว่านิกที่คและการเคารพตนเอง สิ่งสำคัญที่สุดคือ
ผลของการค้นร้นต่อสู้กับแรงกระตุ้นการต่อต้านสังคมภายในตัวของเขาเอง ซึ่งทำให้เขาชนมี
อุดมคติมากขึ้น และในความพยายามที่จะควบคุมแรงกระตุ้นอันนี้ เขาได้ต่อสู้กับความพร้อมและการ
ตั้งเป้าหมายต่อความสำเร็จทางจริยธรรมของตัวเองไว้สูง ซึ่งก็ประกอบไปด้วยความคาดหวังที่
สูงจากคนรอบข้างมีต่อเขาด้วยเช่นกัน ในช่วงนี้วัยรุ่นเริ่มที่จะเปลี่ยนความสนิทสนมจากครอบครัว
ไปยังกลุ่มอื่น ๆ นอกบ้าน โดยนำตัวเองเข้าไปในกลุ่มเพื่อที่จะให้ตนเองได้รับการยอมรับ เขา
จงรักภักดีต่อกลุ่มโดยไม่มีข้อโต้แย้ง และจงเกลียดชังซึ่งอย่างไว้เหตุผลกับกลุ่มอื่นที่เข้ามาคุกคาม
กลุ่มของตน ในขั้นนี้ความคิดในเรื่องความถูกผิดขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของกลุ่มหรือผู้นำกลุ่ม แต่ละ
คนชอบที่จะทำงานที่ยากลำบากอันเป็นงานที่อยู่ในความสนใจของกลุ่ม เพื่อที่จะได้รับความชื่นชม
ในสิ่งที่เขากระทำลงไป

ความจงรักภักดีโดยปราศจากเหตุผลของวัยรุ่นเช่นนี้ อาจเป็นไปได้ที่ภายหลังจะถูก
ครอบงำในกลุ่มสังคมที่โตขึ้นกว่านี้ เช่น ประเทศชาติ ในกรณีที่เราพบความรักชาติแบบชาตินิยม
การอุทิศตัวโดยไม่ใช้วิจารณญาณให้กับกลุ่มใดก็ตามถือเป็นแบบแผนของความรับผิดชอบในระดับที่ต่ำ
ด้วยเหตุที่การกระทำแบบนี้ ไม่ต้องใช้ความเป็นตัวตน พัฒนาการส่วนบุคคล แม้แต่การศึกษาที่สูง
หรือความเฉลียวฉลาดอันใด ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้จะหายไปเมื่อกำลังสลายลง

การที่จะเติบโตและผ่านขั้นนี้ไป วัยรุ่นต้องเรียนรู้ไม่เพียงแต่การทำงานร่วมกับผู้อื่นแต่
ยังต้องระมัดระวังต่อความภักดีแบบลุ่มหลง หรือการปฏิเสธกลุ่มอื่น ๆ โดยไม่ใช้วิจารณญาณ
วัยรุ่นที่ฉลาดขั้นตอนนี้ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ควรจะมีโอกาสที่จะผ่านขั้นนี้ได้ในการศึกษาในระดับ
มหาวิทยาลัย ยกตัวอย่างของผู้ที่ฉลาดจากขั้นนี้คือ นิสิตนักศึกษาที่เฉลียวฉลาดและมีความปราด
เปรื่องในเรื่องการเรียน แต่ไม่เคยได้คลุกคลีกับเพื่อนหรือทำกิจกรรมอื่นใด นอกจากการเรียน
เมื่อเขาได้เข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยนิสิตนักศึกษานี้ก็จะ ปฏิเสธการเล่นกีฬาและการทำ
กิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ๆ ตลอดถึงการกระทำทุกอย่างที่เป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับคนทั่วไปใน
สังคม แต่เขาจะกลายเป็นผู้ที่ทรงความรู้หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่ขาดสำนักทางสังคมและ
เทคนิคต่าง ๆ ในการเข้าสังคมซึ่งจะทำให้เกิดแปลกแยกไปจากส่วนของสังคม

เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความไม่คุ้นเคย และกฎเกณฑ์ที่สังคมบังคับให้ทำหน้าที่เพียงอย่างเดียว คน ๆ หนึ่งจำเป็นต้องมีประสบการณ์ในความใกล้ชิดต่อกลุ่ม มีโอกาสในการวิพากษ์วิจารณ์ และเปรียบกลุ่มตนกับกลุ่มอื่น ๆ ในชั้นหลัง ๆ นี้เป็นไปได้ที่นิสิตนักศึกษาจะเลิกหลงในกลุ่มของตน เหมือนเช่นที่ทำอยู่บ่อยครั้งกับมหาวิทยาลัย สังคม และประเทศชาติของเขา เขาจะมีความข้องใจเกี่ยวกับการหลอกลวง ความจอมปลอม ในระหว่างนี้ค่านิยมในตัวของนิสิตนักศึกษาได้เกิดการขัดแย้งโดยการเปิดตัวต่อวัฒนธรรมอื่น และต่อประสบการณ์ใหม่

นิสิตนักศึกษาจำนวนมากแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้โดยการเลิกหลงไหลและหันกลับไปสู่ค่านิยมเดิม หลังจากที่พวกเขาได้จบการศึกษาไปแล้ว ส่วนคนอื่น ๆ ก็ได้ค้นพบว่ามีเป้าหมายของกลุ่ม และจุดประสงค์ที่จะสามารถยอมรับได้หลังจากที่พวกเขาได้ตรวจสอบอย่างพิถีพิถันคร่ำครึแล้ว และพบว่าการแสวงหาเป้าหมายนี้อาจจะบรรลุถึงความต้องการขั้นพื้นฐานและความต้องการที่จำเป็นของบุคคลิกภาพ นิสิตนักศึกษาอาจจะแสวงหาทางที่สามารถให้คุณค่ากับสังคมอย่างเลื่อนลอยในความพึงพอใจสำหรับขั้นของความต้องการทั้งหมด ทั้งความต้องการอย่างสูงสำหรับจิตสำนึกของความรับผิดชอบที่ดีและการเคารพตนเอง และมีความต้องการมีน้อยมากสำหรับสัมฤทธิ์ผลของความ เป็นเจ้า (ผู้มีอำนาจ) การแสดงความรู้สึกของตนเอง หรือการสำนึกได้ ในการสั่งสมบุคคลิกภาพที่แสดงลักษณะความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ อาจจะถูกแสดงออกตามความต้องการในวัยเด็ก ตัวอย่างเช่น กรณีที่หากเขาได้มีพัฒนาการที่ดี ที่ได้จากความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มที่พวกเขาได้สนุกสนานด้วย ซึ่งก็จะเป็นจุดที่แสดงความแตกต่างกับเด็กที่ไม่ผ่านพัฒนาการในขั้นนี้ เพราะเป็นจิตสำนึกและความรู้สึกที่ไวที่สามารถจะควบคุมได้เมื่อถึงคราวที่ต้องการ

จากแนวคิดของพัฒนาการของแซนฟอร์ดจะเห็นว่างานของมหาวิทยาลัยนั้นใหญ่หลวงมาก เขากล่าวว่า นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ไม่มีพัฒนาการของความรับผิดชอบต่อสังคม โดยทั่วไปพวกเขา ยังคงจจจอยู่อยู่กับปัญหาของอำนาจและสมัครใจที่จะทำสิ่งที่ผู้มีอำนาจพูดมากกว่าสิ่งที่พวกเขาคิดใคร่ครวญว่าดีด้วยตัวเอง การที่นิสิตนักศึกษาอยู่ในสถานะที่ลำบากต่อการแสดงออกของความรับผิดชอบต่อสังคมที่กว้างใหญ่เช่นนี้ ก็ด้วยเหตุผลที่พวกเขาขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และขาดจุดยืนที่แน่นอนในสิ่งที่เขาสามารถทำได้ บ่อยครั้งที่เด็กที่พวกเขาเข้ามาจะไปติดตามปัญหาอื่น ๆ มากกว่าเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม

ในปี 1960 Sanford ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสิ่งที่ประชาชนที่สมควรจะทำ หรือการแสดงออกถึงความเห็นด้วยกับการคงอยู่ของชนบทธรรมนิยม พบว่าเมื่อนิสิตนักศึกษาดอบแบบสอบถาม นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 กลับได้คะแนนต่ำกว่าเมื่อตอนที่พวกเขาอยู่ปี 1 การตีความในการเปลี่ยน

แปลงครั้งนี้ไม่ใช่ด้วยจิตสำนึกต่อสังคมที่ลดลง แต่เป็นเหมือนการเติบโตขึ้นในความไม่ลงรอยกันของประสบการณ์ที่เขาได้รับ จากการที่ได้ทราบจากนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ทำให้ไม่เชื่อว่าเป็นขณะที่การเพิ่มความสงสัยหรือพฤติกรรมที่เกิดความเห็นแก่ตัวนั้น เกี่ยวเนื่องกับครอบครัว และศาสนา จะนำไปสู่การละเลยต่อความรู้สึกหรือการไม่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้มั่นใจได้ว่าเป็นความจริงที่มีความเป็นอิสระเพิ่มขึ้น

การพิจารณาภาวะที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับงานทางสังคมนั้น ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ง่าย ๆ ด้วยการศึกษาของพลเมืองเท่านั้นถึงแม้แนวทางในการปกครองสามารถปลูกเจตนาของการวิเคราะห์วิจารณ์ ซึ่งอาจจะนำนิสิตนักศึกษาไปสู่ความเกี่ยวข้องที่ยิ่งใหญ่ในความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเต็มทีนั้น มหาวิทยาลัยไม่ควรวิตกกังวลเฉพาะในเรื่องของหลักสูตรเท่านั้น แต่ควรวิตกกังวลในเรื่องของค่านิยมด้วย

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมเดิมนั้น จะต้องดึงนิสิตนักศึกษาออกจากสังคมในโรงเรียนมัธยมและช่วยเหลือให้เป็นสมาชิกที่สามารถเข้ากับสังคมใหม่ ที่ซึ่งแตกต่างจากค่านิยมที่เคยแสดงออก อย่างน้อยที่สุดการเลียนแบบค่านิยมวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยอาจจะก่อให้เกิดน้อยกว่าการปลูกความรับผิดชอบต่อกลุ่มที่ใหม่และใหญ่ขึ้น

ถ้ามหาวิทยาลัยมีการสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคมในตัวนิสิตนักศึกษาแล้ว สิ่งนี้ก็จะสามารถเป็นไปด้วยตัวของมันเองตามค่านิยมที่ได้รับทราบ และสมควรเลียนแบบด้วยตัวของนิสิตนักศึกษาเอง ในสถาบันที่กว้างใหญ่นี้ นิสิตนักศึกษาไม่เคยได้เผชิญอย่างตรง ๆ กับรูปแบบของความรับผิดชอบต่อ มหาวิทยาลัยควรจะช่วยให้นิสิตนักศึกษาได้มีการพัฒนาในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม

ถึงแม้จะรู้สึกว่าพวกเขาสามารถให้สิ่งใด ๆ ต่อใคร ๆ บางคนก็ตาม แต่นิสิตนักศึกษาที่มีโอกาสเพียงเล็กน้อยที่จะกระทำ ในระบบความกดดันที่สูงทุกวันนี้ปัญหาของพวกนิสิตนักศึกษายังคงมีอยู่ และถ้าสิ่งหนึ่งคงอยู่โดยปราศจากการเปิดเผยแล้ว ตัวนิสิตนักศึกษาจะมีความยุ่งยากในความคิดของเขาเองโดยธรรมชาติ สำหรับนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ที่อยู่ภายใต้เจตนาของมหาวิทยาลัยในภาวะจำยอมโดยการสมัครใจนั้น สิ่งนี้เป็นเพียงการข้ามจากเงื่อนไขของความเป็นผู้นำในความรับผิดชอบต่อสังคม

การสั่งสมความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยส่วนของบุคลิกภาพคือ เป้าหมายและเป็นการผ่านงานที่ต้องใช้สติปัญญาที่สำคัญทีเดียว และเป็นประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่ได้รับผลสำเร็จ ทั้งนี้ไม่สามารถคาดหวังการพัฒนาในนิสิตนักศึกษา กับการรักษาการเบี่ยงเบนค่านิยมที่ได้รับมาจากการ

เรียนรู้ผ่านการทำตามแนวทางของสังคมมหาวิทยาลัยได้ โดยเฉพาะถ้าสังคมของมหาวิทยาลัยมี จุดประสงค์ที่ไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะให้สิ่งใดกับนิสิตนักศึกษา แต่กระนั้นก็ไม่ควรปฏิเสธสิ่งที่ได้มา เพียงเล็กน้อยจากมหาวิทยาลัย ซึ่งในภายหน้าอาจจะเป็นไปได้มากจากการเรียนรู้เพียงเล็กน้อย นั้น ๆ

เป้าหมายก็คือ การเพิ่มทั้งส่วนของสติปัญญา ส่วนของแรงจูงใจและความรู้สึก แล้ว นำทั้งสองสิ่งมารวมเข้าด้วยกันในจุดสุดท้ายนี้ พยายามที่จะดึงความต้องการลึก ๆ ของนิสิต นักศึกษา และอารมณ์ในความรู้สึกของการต่อสู้แข่งขันทางสติปัญญา ในเวลาเดียวกันก็พยายาม ที่จะนำสติปัญญามาหนุนนำให้เขาเอาใจใส่อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม พวกเขา ต้องการไม่เฉพาะแต่การสนับสนุนของกลุ่มที่เห็นพ้องด้วย แต่ต้องเชื่อมั่นในการคิดพิจารณาและการตัดสินใจกระทำของเขาด้วย ซึ่งความเชื่อมั่นเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติเท่านั้น แทนที่มหาวิทยาลัย หลีกเลี่ยงผลที่เป็นเชิงขัดแย้ง ก็ควรจะส่งเสริมสนับสนุนการวิเคราะห์ของนิสิตนักศึกษา รวมทั้ง ข้อขัดแย้งของชีวิตต่างๆ ในมหาวิทยาลัย

นิสิตนักศึกษาควรได้ใช้จินตนาการที่เห็นได้ชัด ๆ เพื่อที่จะแสดงสิ่งที่มีความหมายอย่าง จริงจัง หลายคนไม่เพียงแต่เจ็บปวดจากการปฏิเสธของสังคมที่กว้างใหญ่นั้นเท่านั้น แต่มักจะมา จากการขาดโอกาสที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมของตน

ในขณะที่ความรู้สึกต่อการสะสม และการแสวงหาโอกาสที่จะเสียสละด้วยตัวของเขา เองนั้น ในบางปฏิกิริยาที่มีความสำคัญและยิ่งใหญ่ขึ้น ถ้านิสิตนักศึกษาพบว่าไม่มีปฏิกิริยาของการรับ ข้อมูลเข้าได้อย่างเพียงพอความยุ่งยากก็จะเพิ่มมากขึ้น นิสิตนักศึกษาผู้ซึ่งอยู่ในจำพวก "ปราศจาก ข้อผูกมัด" หรือ "ทำตัวห่างเหิน" มักจะเป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ดังกล่าวนี้

ทางแก้ทางเดียวที่เป็นไปได้สำหรับความรู้สึกคลุกตัวเองของนิสิตนักศึกษาจากขาดโอกาส คือประสบการณ์ที่แท้จริงของการให้ความช่วยเหลือ ที่ซึ่งสามารถกระทำได้ดีที่สุดอยู่บ่อยครั้งใน ลักษณะที่แตกต่างอย่างมากมาช กิ่งแม้ประสบการณ์นี้ในไม่ช้าหรือภายหลังจะเชื่อมโยงหรือกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้ที่มีสติปัญญา

อย่างไรก็ตามโดยทั่วไป การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมต้องการประสบการณ์จาก ปฏิกิริยาของสังคม หรือจากปฏิกิริยาของการช่วยเหลือต่อบุคคลอื่น คนหนุ่มสาวต้องการประสบการณ์ นี้เพื่อจะทดสอบความเพียงพอในการตัดสินใจที่จะเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง ด้วยการจำกัดสิ่งที่เขา สามารถกระทำได้ และทั้งหมดที่กล่าวมา เพื่อจะเรียนรู้การเต็มเปี่ยมในตัวเองที่ ซึ่งมาจากการ รับใช้บุคคลอื่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมในเมืองไทยนั้น ส่วนใหญ่จะทำการศึกษาในลักษณะที่เกี่ยวข้องอยู่ในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสภาพรวม ร่วมกับความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อเพื่อน ต่อโรงเรียน และศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะของความเป็นพลเมืองดี รูปแบบการใช้ชีวิตในกลุ่มผู้บำเพ็ญประโยชน์ หรือแนวบทบาทในการพัฒนาสังคม ซึ่งมีดังต่อไปนี้

สุทิน ฉิมโถม(2516) ศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาลักษณะความรับผิดชอบต่อสังคม 10 ด้าน ได้แก่ด้านความซื่อสัตย์เกี่ยวกับตนเอง ศาสนา การเรียน ชุมชน ครอบครัว บุคคลอื่น มนุษยธรรม อำนาจกฎข้อบังคับ ประเทศชาติและชนบประเพณี พบว่าสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคม นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงจะมีความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันในบางด้าน แต่เมื่อเปรียบเทียบรวมทั้ง 10 ด้าน พบว่าทั้งนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สวัชค พลูนาม (2523) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์กับความรู้ที่รับผิดชอบต่อและศึกษาเปรียบเทียบความรู้ที่รับผิดชอบต่อระหว่างเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชั้นเรียนระดับการศึกษาของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และระหว่างเมืองกับชนบท ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่าเพศหญิงมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางเรียนสูงมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนในเมืองและชนบท และนักเรียนที่บิดา มารดามีระดับการศึกษาต่างกันมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนระหว่างชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบต่อสังคมต่างกันโดยนักเรียนชั้นมัศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่า และอาชีพของบิดามารดาที่แตกต่างกันมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยพบว่าอาชีพเกษตรกรมีคะแนนสูงกว่าอาชีพค้าขายหรือธุรกิจ

พรชัย รอดสมจิต(2527) ศึกษาความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักเรียนอายุ 6-12 ปี ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์และครอบครัวปกติในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าเด็กในครอบครัวปกติมีความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม สูงกว่าเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์

อย่างมีนัยสำคัญที่.01 ความสำคัญในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมีความสัมพันธ์กันทางบวก และเพิ่มขึ้นตามระดับอายุอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ไพฑูรย์ สีนลาวัฒน์ (2527) ศึกษาถึงรูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นปี หลักสูตร สาขาวิชา อาชีพบิดา และคณะที่ศึกษาพบว่านิสิตหญิงมีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ (หมายถึง การให้ความสำคัญกับสังคม และปัญหาของผู้เสียเปรียบในสังคมและพร้อมที่จะเสียสละเวลาเข้าร่วมกิจกรรมที่จะช่วยเหลือคนเหล่านั้น ในลักษณะของการเสียสละและบำเพ็ญประโยชน์เช่น การไปสอนหนังสือในสลัม การบริจาคโลหิต และค่ายอาสาสมัคร เป็นต้น) สูงกว่าชาย และนิสิตระดับชั้นปีต่างหลักสูตรต่างคณะวิชามีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์แตกต่างกัน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา พบว่านิสิตนักศึกษาทุกคณะและทุกชั้นปีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อทางสังคม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

พรรัตน์ แก่นทอง (2529) ศึกษาผลของการใช้เทคนิคบทบาทสมมติในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อชุมชน ในกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน พบว่ากลุ่มทดลอง โดยการสอนแบบเทคนิคบทบาทสมมติมีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อชุมชน ดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พรพนา อรรถจนโรจน์ (2529) ศึกษาสำรวจบทบาทของนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยระบบจำกัดรับ พบว่า แนวบทบาทในการพัฒนาสังคม (Social Development Role Orientation) ซึ่งหมายถึง แนวบทบาทที่ชอบกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชนสูง มีความเสียสละเพื่อสังคมและชุมชน ชอบศึกษาค้นคว้าปัญหาสังคม และหาทางแก้ไขปัญหามุ่งมั่นจะเห็นสังคมได้รับการพัฒนาให้ดีกว่าเดิมนั้น ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในนิสิตนักศึกษาแต่ละชั้นปี และแต่ละสาขาวิชา

ศิริพันธุ์ บำรุงทรัพย์ (2529) ศึกษาสำรวจบทบาทนักศึกษาตามการรับรู้ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่าบทบาทในการพัฒนาสังคมนั้น นักศึกษาชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษาหญิงอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนคณะวิชา ชั้นปี รายได้ของบิดามารดานั้นพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

กมลรัตน์ ทวีชาติวิทยากุล (2531) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคมและความสงบสุขของสังคมของนิสิตปริญญาตรี สาขาสังคมศาสตร์ พบว่าลักษณะหรือ

พฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนั้นมีทั้งหมด 17 ตัวแปรคือ ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือกฎระเบียบสังคม ระวังการกระทำที่เป็นผลเสียหายต่อส่วนรวม ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม เข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับสังคม เสียสละเวลาส่วนหนึ่งเพื่อประโยชน์ให้แก่สังคม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสังคมให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการในการพัฒนาสังคม ชักชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคม และนำไปประชาสัมพันธ์ตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รักษาชื่อเสียง เกียรติยศของมหาวิทยาลัย ควบคุมการกระทำให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับ รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม ช่วยบำรุงรักษาสาธารณสมบัติช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของต่างประเทศดังนี้

Berkowitz และ Luteran (1968) ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพความรับผิดชอบต่อสังคม กับกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่ จำนวน 766 คน ในมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน โดยเปรียบเทียบระหว่างชั้นกลาง และชนชั้นกรรมากรพบว่าชนชั้นกลางมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่าชนชั้นกรรมากร และความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการศึกษา อายุไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนเพศนั้นพบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีเพศหญิงมีระดับสูงกว่าเพศชาย

Chebat (1986) ศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม อำนาจการควบคุม และชั้นทางสังคมเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการควบคุม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้แบบวัดอำนาจการควบคุมภายในและภายนอกของ Rotter และ แบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคมของ Berkowitz และ Lutterman พบว่ามีความสัมพันธ์สูงระหว่างความรับผิดชอบต่อสังคมและอำนาจการควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ โดยคนที่ได้คะแนนอำนาจการควบคุมปานกลางจะมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงสุด ความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสัมพันธ์กับชั้นทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.001 โดยชั้นทางสังคมสูงมีคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่า และพบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมที่ระดับ.089

Hamilton และ Fenzel (1988) ศึกษาเกี่ยวกับการกระทบของประสพการณ์ของอาสาสมัครในการพัฒนาทางสังคมของวัยรุ่น โดยใช้แบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคม และความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลที่พัฒนาโดย D.Conrad และ D.Hedin (1981) กับกลุ่มตัวอย่าง 44 คน อายุระหว่าง 11-17 พบว่าเด็กผู้หญิงจะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่าเด็กผู้ชาย

Greenberger (1984) ศึกษาภาวะจิตใจทางสังคม โดยการสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างระดับเกรด 11 จำนวน 2,143 คน พบว่าความสัมพันธ์ ทางสังคมของวัยรุ่น 2 ประเภท คือ วัยรุ่นที่มีความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัว และมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในระดับที่สูง เกี่ยวเนื่องกับความเป็นอิสระ (autonomy) และมีความสัมพันธ์สูงระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรับผิดชอบต่อสังคม

จากแนวคิดของแซนฟอร์ดและงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าว จะเห็นว่าความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งและงานวิจัยในเมืองไทยส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในนิสิตนักศึกษาโดยตรง จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ในการศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาจำแนกตามสาขาวิชา ชั้นปี เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา และจังหวัดที่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาคั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะ ระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษา ระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-4 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2534 ของมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น
2. คะแนนความรับผิดชอบต่อสังคม ได้จากแบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตาม การวิเคราะห์องค์ประกอบด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตปริญญาตรีสาขา สังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามการรับรู้ของนิสิตและอาจารย์ของ กมลรัตน์ ทวีชาติวิทยากุล (2531)

3. ตัวแปรในการศึกษา

ก. ตัวแปรอิสระมี 7 ตัวแปร ได้แก่

1. สาขาวิชา ได้แก่

- 1.1 สาขาสังคมศาสตร์
- 1.2 สาขามนุษยศาสตร์
- 1.3 สาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์
- 1.4 สาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์

2. ชั้นปี ได้แก่

- 2.1 ชั้นปีที่ 1
- 2.2 ชั้นปีที่ 2
- 2.3 ชั้นปีที่ 3
- 2.4 ชั้นปีที่ 4

3. เพศ ได้แก่

- 3.1 เพศชาย
- 3.2 เพศหญิง

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบ่งเป็น 4 ระดับ

- 4.1 ต่ำกว่า 2.00
- 4.2 2.01 - 2.50
- 4.3 2.51 - 3.00
- 4.4 มากกว่า 3.00

5. และ 6. ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา แบ่งเป็น

1. ระดับประถมศึกษา
2. ระดับมัธยมศึกษา
3. ระดับอาชีวศึกษา อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
4. ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

7. จังหวัดที่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่

- 7.1 กรุงเทพมหานคร
- 7.2 ต่างจังหวัด

ข. ตัวแปรตาม คือคะแนนความรับผิดชอบต่อสังคม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์หรือบุคคลด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมที่ตนอาศัยอยู่ โดยแสดงพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบสังคม
2. ระมัดระวังการกระทำที่เป็นผลเสียหายต่อส่วนรวม
3. ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม
4. เข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับสังคม
5. เสียสละเวลาส่วนหนึ่งเพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม
6. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสังคม
7. ให้ความช่วยเหลือแก่ทางราชการในการพัฒนาสังคม
8. ชักชวนให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคม
9. แนะนำให้ประชาชนปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
10. รักษาชื่อเสียง เกียรติยศของมหาวิทยาลัย
11. ไม่กระทำสิ่งที่เป็นภัยต่อสังคม
12. เป็นพยานรู้เห็นเหตุการณ์กระทำผิด
13. ควบคุมการกระทำของตนให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับ
14. รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม
15. ช่วยบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ
16. ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
17. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง

นิสิตนักศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 ของ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 (วิทยาเขตประสานมิตร)

สาขาวิชา หมายถึง สาขาวิชาหลัก 4 สาขาวิชา คือ

1. สาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์และการบัญชี) พาณิชยศาสตร์และการบัญชี
2. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์ อักษรศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมศาสตร์
3. สาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์
4. สาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ได้แก่ คณะเภสัชศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตร ประมง วนศาสตร์ อุตสาหกรรม การเกษตร

ระดับชั้นปี หมายถึง ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 ปีที่ 3 และปีที่ 4

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GPA) หมายถึง ผลการเรียนเฉลี่ยตลอดปีการศึกษา รวมถึงภาคการศึกษาปัจจุบัน แบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ต่ำกว่า 2.00 , 2.01 - 2.50 , 2.51 - 3.00 และมากกว่า 3.00

ระดับการศึกษาของบิดา มารดา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดที่บิดา มารดา จบการศึกษา ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อนุปริญญาหรือเทียบเท่า และปริญญาตรีขึ้นไป

จังหวัดที่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง กรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด

สมมติฐานในการวิจัย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่าผลการวิจัยในตัวแปรต่างๆ ที่ศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปรของการศึกษาในครั้งนี้ พบว่ามีทั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ตลอดทั้งในการศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจในนิสิตนักศึกษา ซึ่งยังไม่มีการทำงานวิจัยไว้ จึงตั้งสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ให้ตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัวแปร มีความแตกต่างกัน ดังนี้

1. นิสิตนักศึกษาต่างสาขากัน จะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน
2. นิสิตนักศึกษาต่างชั้นปีกัน จะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน
3. นิสิตนักศึกษาเพศชายและเพศหญิง จะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน
4. นิสิตนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน จะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน
5. นิสิตนักศึกษาที่บิดามีระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน
6. นิสิตนักศึกษาที่มารดามีระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน
7. นิสิตนักศึกษาที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด จะมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัยจำกัดรับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตต่อไป